

NATUURHISTORISCHE EN ANDERE NOTITIES NATURAL HISTORY AND OTHER NOTES

Privé uitgave: H.K. Mienis, Kibboets Netzer Sereni, IL-7039500, Israël
Privately published: H.K. Mienis, Kibbutz Netzer Sereni, IL-7039500, Israel

Downloadable from: http://israel-nature-site.com/?page_id=1872%20%80%8F

INHOUD-CONTENTS

Voorwoord – Preface.....	2
Mienis, H.K.: Terrestrial flatworms in Israel, 3: Finds of <i>Rhynchodemus</i> cf. <i>sylvaticus</i> (Tricladida, Continenticola, Geoplanoidea, Geoplanidae).....	3
Mienis, H.K.: Correlation between the arrival of the Golden oriole <i>Oriolus</i> <i>oriolus</i> in Netzer Sereni and the ripening of Mulberries during the spring migration.....	6
Mienis, H.K.: De vergissing van Rembrandt: de linksgewonden Gemarmerde kegelslak.....	8
Mienis, H.K.: Gezien op Terschelling: Het veelkleurig Aziatisch lieveheers- beestje <i>Harmonia axyridis</i> , Fam. Coccinellidae.....	11

Voorwoord

Dit tiende nummer van 'Natuurhistorische en Andere Notities – Natural History and Other Notes' bevat opnieuw vier korte notities gebaseerd op vondsten, waarnemingen of studies gedaan in Nederland of Israël.

Deze nieuwsbrief is voorlopig gepland als een kwartaal uitgave. Van elk nummer zullen 50 gelijktijdig gedrukte exemplaren verschijnen die voornamelijk bestemd zijn voor bibliotheken van instituten en museums. Daarnaast is elk nummer ook gratis electronisch verkrijgbaar via de website van mijn collega en vriend Oz Rittner:

http://israel-nature-site.com/?page_id=1872%E2%80%8F

Hoewel deze uitgave geheel voldoet aan de eisen die de 'Internationale Commissie voor Zoologische Naamgeving' gesteld heeft voor een wetenschappelijk tijdschrift, zullen in dit tijdschrift geen artikelen gepubliceerd worden die van invloed zijn op de naamgeving van een of andere wetenschappelijke eenheid.

Artikelen mogen overgenomen worden mits de schrijver daarover geïnformeerd is en de bron genoemd wordt.

Deze publikatie wordt geindexeerd in de Zoological Record.

Preface

This tenth issue of 'Natuurhistorische en Andere Notities – Natural History and Other Notes' contains once again four short notes based on finds, observations or studies made in the Netherlands or Israel.

This newsletter is planned for the meantime as a quarterly. Of each number 50 simultaneously printed copies will appear which are primarily intended for libraries of institutes and museums. In addition each issue is downloadable free of charge by means of the website of my colleague and friend Oz Rittner:

http://israel-nature-site.com/?page_id=1872%E2%80%8F

Although this publication meets the standards of a permanent scientific journal as stipulated by the 'International Commission for Zoological Nomenclature' no articles will be published in this journal which will influence the nomenclature of a certain taxonomic unit.

Articles may be reprinted on the understanding that the author is informed about it and the source mentioned.

This publication is being indexed in the Zoological Record.

Terrestrial flatworms in Israel, 3: Finds of *Rhynchodemus cf. sylvaticus**
(Tricladida, Continenticola, Geopanoidea, Geoplanidae)

Henk K. Mienis

The Steinhardt Museum of Natural History – Israel National Center for Biodiversity Studies, Tel Aviv University, IL-6997801 Tel Aviv, Israel
and

National Natural History Collections, Berman Building, Hebrew University of Jerusalem, Edmond J. Safra Campus, IL-9190401 Jerusalem, Israel
mienis@netzer.org.il

Terrestrische platwormen in Israël, 3: Vondsten van *Rhynchodemus cf. sylvaticus*
(Tricladida, Continenticola, Geopanoidea, Geoplanidae)

De exotische Tweelijnige landplatworm *Rhynchodemus cf. sylvaticus* wordt hier gerapporteerd van 12 vindplaatsen in Israël. De meeste platwormen werden gevonden in plant- en boomkwekerijen. Exemplaren werden echter ook aangetroffen in zowel een appelboomgaard als een avocado plantage.

In this third article dealing with terrestrial flatworms observed in Israel I will deal with flatworms which are usually classified as the Two-lined flatworm *Rhynchodemus sylvaticus* (Leidy, 1851), Fam. Geoplanidae, Subfam. Rhynchodeminae (see Sluys *et al.*, 2009), a tiny species known from numerous localities in Europe and North-America, see Ogren & Kawakatsu (1988) for references to the relevant literature. In the past it has also been reported as *Rhynchodemus bilineatus* (Metschnikoff or Mecznikov, 1866), which name has to be considered a junior synonym of *Rhynchodemus sylvaticus*.

However recently Álvarez-Presas *et al.*, 2014 have pointed out that at least on the Iberian Peninsula two distinct clades are hiding among the Two-lined flatworms with similar external morphology. Since no molecular analysis has been carried out so far on *Rhynchodemus* specimens collected in Israel all specimens recorded in this faunistic note will be referred to as *Rhynchodemus cf. sylvaticus*.

Brief description of the specimens from Israel

The Two-lined flatworms encountered so far in Israel are small slender flatworms with a general length of 7-15 mm and a width of less than 2 mm; the dorsum is of a dark gray to brownish-black colour with two darker longitudinally stripes, which start just behind the two relatively large eyes, the ventral creeping sole is of a much paler colour.

Noteworthy is the fact that a specimen collected in nursery Meshek 99 in Mishmar Ayalon had a length of slightly more than 20 mm.

The following records from Israel are arranged from north to south and west to east:
KEFAR SHEMARIYAHU, Alva nursery, leg. H.K. Mienis, 11.11.1982 (several specimens); idem, Haase nursery, leg. H.K. Mienis, 11.11.1982 (several specimens).

TEL AFEQ, north side of the Yarqon River, at the edge of an Apple orchard, under a rotten log in a rather wet habitat, leg. H.K. Mienis, 24.04.1978 (1 specimen).

NETZER SERENI, tree nursery, leg. H.K. Mienis, 11.09.1980 (5 specimens); idem, in Avocado plantation, between decaying leaves, leg. H.K. Mienis, 02.05.1981 (1 specimen).

REHOVOT, Faculty of Agriculture, shaded greenhouse, under plastic containers with plants, leg. H.K. Mienis, 22.02.1979 (2 specimens); idem, leg. H.K. Mienis, 26.02.1979 (1 specimen).

KEFAR GIBBETON, Roi nursery, leg. H.K. Mienis, 02.03.1979 (1 specimen).

GIV'AT BRENNER, tree nursery, under tin cans, leg. H.K. Mienis, 23.02.1979 (3 specimens).

MISHMAR AYALON, Meshek 99 nursery, leg. H.K. Mienis, 29.03.1979 (two specimens).

JERUSALEM, Giv'at Ram, Hebrew University of Jerusalem, Department of Botany, hothouse, under flower pot with *Mimosa*, leg. H.K. Mienis, 27.03.1978 (1 specimen); idem, under flower pot with *Cyrtomium*, leg. H.K. Mienis, 17.04.1978 (1 specimen).

One of the specimens seen in the Alva nursery, Kefar Shemariyahu, was feeding on a *Deroceras* species, a terrestrial slug. Ogren (1955, 1995) had already noted that this species is among others feeding on small snails, slugs and arthropods.

Two examples of Two-lined flatworms *Rhynchodemus* cf. *sylvaticus*: To the left a specimen from Roscadg Hill, Great Britain (Photo Dave Fenwick) and to the right a specimen from the Great Smokey Mountains National Park, U.S.A. (Photo Benny Glasgow). The variation in colour fits those seen in Israel.

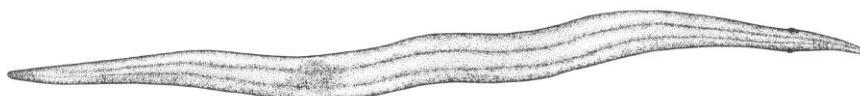
While crawling around this planarian is raising the anterior part of its body (or cephalic hood) from the surface and is swaying it constantly from side to side (Pantin, 1950; Ogren, 1956 & Minelli, 1981).

This exotic terrestrial flatworm seems to be a typical hothouse and nursery species in Israel and is expected to occur under similar circumstances in numerous additional localities. The finds of specimens in an apple orchard and avocado plantation might be an indication that this species is able to survive also in man-made habitats like gardens, parks and irrigated orchards and plantations.

References

- Álvarez-Presas, M., Mateos, E., Tudó, À., Jones, H. & Riutort, M, 2014. Diversity of introduced terrestrial flatworms in the Iberian Peninsula: a cautionary tale. PeerJ, 2: e430 (35 pp); DOI 10.7717/peerj.430.
- Cuppen, H.P.J.J. & Velde, G. van der, 1981. De platwormen (Tricladida) van de Nederlandse Provincie Limburg. Deel I. Op het land, in grondwater en in beken aangetroffen soorten. Natuurhistorische Maandblad, 70 (9): 135-143.
- Fenwick, D., n.d. *Rhynchodemus sylvaticus* – A flatworm. Roscadghill Parc Wildlife. www.davefenwick.com/roscahill/worm_flatworm_rhynchodemus_sylvaticus.html
- Glasgow, B. & Pierce, P., 2014. Occurrence of the land planarian *Rhynchodemus sylvaticus* in Great Smoky Mountains National Park. Journal of the North Carolina Academy of Science, 130 (1): 11-15.
- Minelli, A., 1981. Of locomotion in terrestrial planarians. Bolletino di Zoologia, 48: 41-50).
- Ogren, R.E., 1955. Ecological observations on the occurrence of *Rhynchodemus*, a terrestrial turbellarian. Transactions of the American Microscopic Society, 74: 54-60.
- Ogren, R.E., 1956. Physiological observations on movement and behavior of the land planarian *Rhynchodemus sylvaticus* (Leidy). Proceedings of the Pennsylvania Academy of Science, 30: 218-225.
- Ogren, R.E., 1995. Predation behavior of land planarians. Hydrobiologia, 305: 105-111.
- Ogren, R.E. & Kawakatsu, M., 1988. Index to the species of the family Rhynchodemidae (Turbellaria, Tricladida, Terricola) Part I: Rhynchodeminae. The Bulletin of Fuji Women's College, 26 (II): 39-91.
- Pantin, C.F.A., 1950. Locomotion in the British terrestrial Nemertines and Planarians: with a discussion on the identity of *Rhynchodemus bilineatus* (Mecznikow) in Britain, and on the name *Fasciola terrestris* O.F. Müller. Proceedings of the Linnean Society of London, 162: 23-37, plts. 1-2.
- Sluys, R., Kawakatsu, M., Riutort, M. & Baguñà, J., 2009. A new higher classification of planarian flatworms (Platyhelminthes, Tricladida). Journal of Natural History, 43 (29-30): 1763-1777.

* A previous version of this article based on the first three finds was submitted for publication to the 'Israel Journal of Zoology'. It was accepted in 1979, but for unknown reasons it was never actually published.

Copy of a drawing of *Rhynchodemus sylvaticus* by Maria Tran in Cuppen & van der Velde (1981)

Correlation between the arrival of the Golden oriole *Oriolus oriolus* in Netzer Sereni and the ripening of Mulberries during the spring migration

Henk K. Mienis

Kibbutz Netzer Sereni, IL-7039500 Israel

mienis@netzer.org.il

Correlatie tussen de aankomst van de Wielewaal *Oriolus oriolus* in Netzer Sereni en de aanwezigheid van rijpe Moerbeibessen gedurende de lente trek

Ofschoon de Wielewaal *Oriolus oriolus* zo nu en dan broedt in het noorden van Israël staat deze schitterende zangvogel daar beter bekend als een vrij algemene trekvogel, die elk jaar in de herfst en lente waargenomen kan worden tijdens de trekvlucht van Europa naar Afrika en omgekeerd. Door hun schuwe gedrag worden Wielewalen echter weinig gezien. In kibboets Netzer Sereni verblijven elk jaar gedurende enkele dagen enige Wielewalen tijdens hun voorjaarstrek vanuit Afrika naar Europa. Zij doen zich dan te goed aan de witte of donkerrode bijna zwarte, rijpe Moerbeibessen (*Morus alba* repectievelijk *Morus nigra*). Zodra de bessen op zijn, verdwijnen ook weer de Wielewalen. Tussen hun aankomst en vertrek kan men echter geregeld genieten van een fluitconcert van de mannetjes.

The Golden Oriole *Oriolus oriolus*, Fam. Oriolidae, is a rather large Palearctic songbird, which is more heard than seen, this in spite of the striking combination of the beautiful yellow feathers of the body with the black wings and tail of the males. Because of the shy behaviour of both male and female, the feathers of the latter are dominated by a green colour with the wings and tail lined with black, they are almost invisible when they are hiding in the interior of broadleaved trees.

Their song especially that of the males, is like that produced by a flute, and is unmistakable for Golden orioles.

Although occasionally Golden orioles are breeding in the north of Israel, they are better known as autumn and spring migrants passing on their way from Europe to Africa or back.

During my first years in Netzer Sereni we lived not far from the "hill of the school" in the kibbutz. This "hill of the school" is now an historic site because it carries the former church and the agricultural school for "Syrian" orphans of the German Spohn (also sometimes written as Schiffon) settlement (dating from 1889) and the so-called Allenby Building, serving once as the headquarter of General E.H.H. Allenby during the British Mandate of Palestine.

Here and there among the buildings large Mulberry trees were standing and each time when the trees were covered with ripe berries, either white (*Morus alba*) or almost dark red-black (*Morus nigra*), we noted also the presence of Golden orioles. This became such a yearly tradition that as soon as ripe berries were seen on the trees, we went with our children to the hill to watch these beautiful birds.

Although much has changed during the 47 years I am living already in Israel, it has not altered the behaviour of the Golden orioles in Netzer Sereni. On Friday evening the 29th of April 2016 one of my sisters in law asked me to pick up some ripe mulberries from under the tree in her garden for my grandchildren. I told her that mulberries are for Golden orioles. How could I know that the next morning I would awake by a flute concert of this wonderful bird? However it really happened!

De vergissing van Rembrandt: de linksgewonden Gemarmerde kegelslak

Henk K. Mienis

Kibboets Netzer Sereni, IL-7039500 Israël

mienis@netzer.org.il

The error by Rembrandt: a left-handed Marbled cone snail

The majority of species among the snails live within a shell which has the aperture at the right side (dextral species), relatively few species have the opening of the shell at the left side (sinistral species) and even fewer species may have a shell which is either dextral or sinistral (mainly a few tropical species of land snails from S.E. Asia). A Pliocene-Pleistocene *Conus* species (Conidae) from the U.S.A. has produced only sinistral shells. All recent Cone shells are known to posses dextral shells, although rarely a sinistral specimen may occur. Most of such aberrant shells belong to *Conus mediterraneus*. The famous Dutch painter Rembrandt made in 1650 an etching of a Marbled cone shell *Conus marmoreus*. A look at a print of the etching shows us a sinistral shell. As far as I know sinistral specimens of *Conus marmoreus* have never been reported. More likely Rembrandt made an etching of a normal dextral specimen which was lying in front of him on the table. Due to the fact that snails are asymmetric all the prints produced by his etching turned out to show a mirror image of the real shell. As a matter of fact he had to make the etching in the form of a mirror copy of the shell in order to produce it correctly with the opening on the right side. He did it with his handwriting but not with the shell!

In de dierenwereld zijn heel veel soorten vrijwel symmetrisch van bouw dat wil zeggen de rechterkant is identiek of bijna identiek aan de linkerhant. Onder de weekdieren vormen de slakken daarop een grote uitzondering. De meeste slakken hebben een gewonden schelp die eigenlijk bestaat uit een soort buis die rechtsom of linksom draait en uitmond in een opening. Deze buis vormt het uitwendige "skelet" van zo'n slak. Bij de meeste slakken zit deze opening aan de rechterkant wanneer men de schelp vasthouwt met de top naar boven en de opening naar de kijker. Veel minder slakken hebben altijd een linksgewonden schelp zoals bijvoorbeeld in de fossiele Kegelslak *Conus adversarius*, die gevonden wordt in afzettingen uit het Plioceen-Pleistoceen in Noord-Amerika (Fig. 1).

Onder de vele recente Kegelslakken, die de subtropische- en tropische zeeën bewonen, bevindt zich geen enkele linksgewonden soort. Desondanks zijn toch enige linksgewonden exemplaren van bepaalde soorten bekend. Vooral van de Mediterrane kegelslak *Conus mediterraneus* (ook wel *Conus ventricosus* genoemd) zijn relatief een groot aantal linksgewonden exemplaren bekend. vergeleken met een normaal rechtsgewonden exemplaar zou een linksgewonden exemplaar er uit zien als in de bewerkte foto's in Figuur 2, waar een rechtsgewonden exemplaar veranderd is in een linksgewonden exemplaar door de foto om te klappen.

Van de vrij algemene Gemarmerde kegelslak *Conus marmoreus* (Fig. 3) uit de Indische- en Stille Oceaan is geen enkel linksgewonden exemplaar bekend. Toch heeft Rembrandt Harmensz. van Rijn in 1650 een schitterende ets gemaakt waarop een linksgewonden Gemarmerde kegelslak staat afgebeeld (Fig. 4). Had Rembrandt dan zo'n zeldzame linksgewonden exemplaar in zijn verzameling?

Fig. 1: *Conus adversarius* U.S.A., Florida, N. Kissimee River, fossiel Plioceen.
Hoogte 83 mm. Ex-col. A. Hadar (SMNH MO 52943). Foto: Oz Rittner

Fig. 2: De Mediterrane kegelslak *Conus mediterraneus* Israël.
Links: De werkelijke schelp, een rechtsgewonden exemplaar;
Rechts: Zijn spiegelbeeld, waardoor de schelpopening nu aan de linkerkant zit.
Hoogte 47.5 mm. Ex-col. I. Yaron (SMNH MO 46783). Foto: Oz Rittner

Het antwoord is zo goed als zeker ontkennend. Wanneer iemand een ets maakt van iets dat niet symmetrisch is, dan moet hij er rekening mee houden dat zo'n voorwerp later in spiegelbeeld wordt afgedrukt. Als een huis een deur heeft aan de rechterkant dan moet deze deur geëtst worden aan de linkerkant van het huis, want bij een afdruk staat de deur dan op de juiste plaats aan de rechterzijde.

Fig. 3: Een Gemarmerde kegelslak *Conus marmoreus* uit Frans Polynesië, Tahiti, Papeete.
Hoogte 86.7 mm. Ex-coll. Z. Orlin (SMNH MO 63899). Foto Oz Rittner

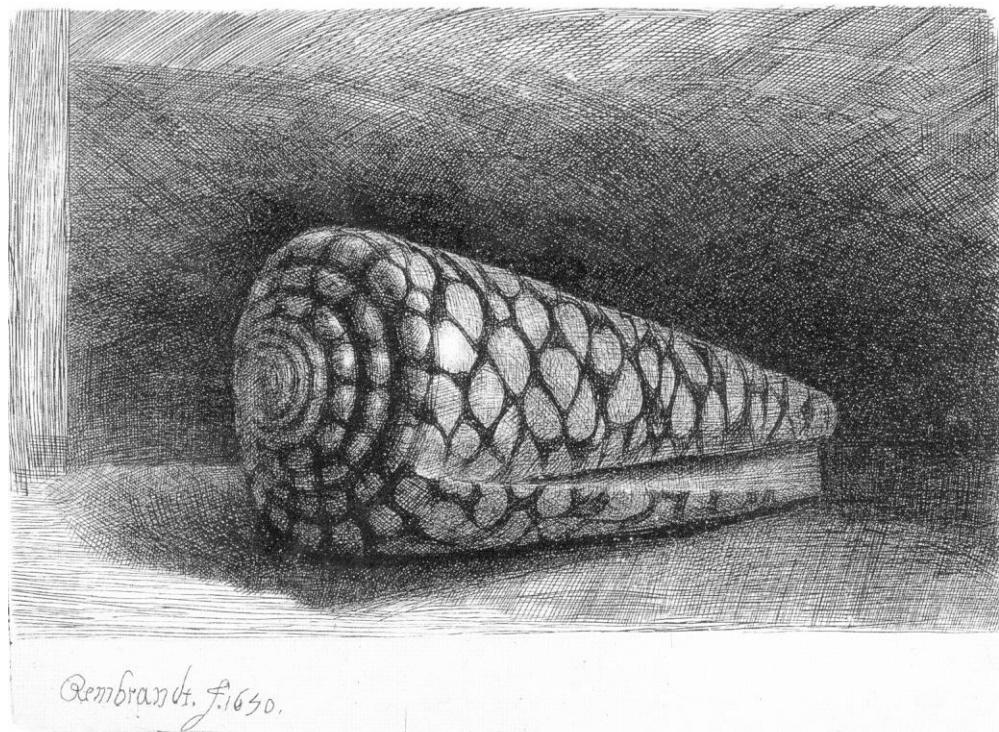

Fig. 3: Rembrandt's ets van een Gemarmerde kegelslak *Conus marmoreus*

De Gemarmerde kegelslak had Rembrandt daarom in spiegelbeeld moeten etsen om een rechtsgewonden slak af te beelden. Met zijn handtekening heeft hij dat gedaan maar niet met de slak.

Dankwoord

Ik dank mijn collega Oz Rittner voor zijn foto's van de Kegelslakken uit de schelpen verzameling van de Steinhardt Museum of Natural History (SMNH MO), Tel Aviv University.

**Gezien op Terschelling: Het veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje
Harmonia axyridis, Fam. Coccinellidae**

Henk K. Mienis

Kibboets Netzer Sereni, IL-7039500 Israël

mienis@netzer.org.il

**Seen on Terschelling: the multicoloured Asian Lady beetle *Harmonia axyridis*,
Fam. Coccinellidae**

The Asian Lady beetle *Armonia axyridis*, which was intentionally introduced into the Netherlands in 1996, and has since then turned into a highly invasive nuisance, has also been observed by the author on Terschelling, one of the Frisian Wadden Sea islands in the Netherlands. Like on the mainland it is also rather polychromic on Terschelling.

Het veelkleurige Aziatische lieveheersbeestje *Harmonia axyridis*, Fam. Coccinellidae, is waarschijnlijk het meest veelkleurige kevertje dat op aarde rondvliegt. Heel veel van de kleurcombinaties waarin het kan voorkomen: rood-zwart-geel-wit, gevlekt of gestippeld, komen ook bij andere lokale soorten lieveheersbeestjes voor, maar nooit in zo'n variatie binnen dezelfde soort (Fig. 1).

Fig. 1: De veelkleurigheid van het Aziatische lieveheersbeestje *Harmonia axyridis*

Dit uit Japan en China afkomstige lieveheersbeestje is echter wat groter (5-7.5 mm) dan de lokale soorten (3-4.5 mm). De vrijwel enige constante verschillen zijn de aanwezigheid van een deukje of dwarsplooï aan het eind van de dekschilden en de poten die licht gekleurd zijn in plaats van zwart.

Net als de meeste lokale lieveheersbeestjes voedt het zich met bladluizen, maar als die niet of onvoldoende aanwezig zijn dan eet het ook andere lieveheersbeestjes inclusief soortgenoten.

Bijna 25 jaar geleden is deze soort bewust ingevoerd als bestrijder van bladluizen in Frankrijk. In 1996 heeft men om dezelfde reden deze soort ook naar Nederland overgebracht. Ondertussen is een verbod uitgevaardigd om deze soort verder in te voeren vanwege de negatieve invloed op de lokale soorten. Zoals zo vaak gebeurt, kwam deze beslissing veel te laat en komt deze invasieve soort reeds bijna overal in de natuur in Nederland voor. Misschien dat hier en daar nog een paar geïsoleerde plekjes zijn waar deze soort nog niet is gearriveerd.

Op zo'n mogelijke plek: Terschelling, heb ik de laatste tijd gedurende mijn jaarlijkse bezoeken wat meer op de lieveheersbeestjes gelet. Dit heeft inderdaad enige waarnemingen opgeleverd. In West-Terschelling werden in diverse tuinen een of meerdere exemplaren aangetroffen, in Lies trof ik een exemplaar aan op een transformatorhuisje vlakbij de voormalige melkfabriek en ook in Hoorn werden Aziatische lieveheersbeestjes in tuinen gezien. Net als op het vasteland hebben we ook op Terschelling te maken met veelkleurige exemplaren (Fig. 2).

Fig. 2: Twee voorbeelden van het Aziatische lieveheersbeestje *Harmonia axyridis* gefotografeerd in een tuin in West-Terschelling